

СУШТИНСКИ ДОПРИНОС ПРАВИЛА МОНАШКОМ ЖИВОТУ

АРХИМАНДРИТ ВАСИЛИЈЕ ГОНДИКАКИС
игуман Манастира Ивилона на Светој Гори

Монах треба сав да постане једно чуло. То је сврха и смисао постојања његовог. Тада он само види, чује, осећа, почива, напредује, сазрева. Долази у нормалан додир са околним светом. Познаје свако биће. Прима и даје поруке живота. Постаје свештеником творевине. Служи заједничку службу са васцелом природом, на саборној Литургији, на којој је један Архијереј «*који приноси и који се приноси, и који прима и који раздаје*»¹ ради спасења васколиког света. Тада се монах – тј. човек – успокојава, јер у сагласју саслужује са целином. У тој заједничкој Литургији постоји поредак, закон личног живота и заједничарења. Она је дар Благодати, који преко Исуса постаде, а не закон Мојсејем дат². Она је благослов присуства Богочовека, који влада небеским и земаљским. Он је Благосиљајући, Освећујући и Хранећи све и свја³.

Овај закон је свеобухватан и у вези је са оним, за чим је философ магловито трагао, за «начином управљања свега»⁴. Овај, не механички, него лични закон, има у себи и сређености и «несређености». Има у себи оно што је опште и неоспориво, али и прихвата оно што је непредвидиво, што се јавља као изненађење. И док све иде нормално својим током, имамо извесне експлозије, ослобађања скривених снага, које уздижу човека на други ниво. Тако се душа, по светом Григорију Ниском, свагда изграђује⁵, саздаје се. Човек који достиже у то стање починка и стајања, свагда се креће и изграђује нествореном Силом. Он је исти онакав какав је од почетка био, али је истовремено и другачији.

То ограничење, поредак и издржљивост, који пружају могућности личне особености: да би свако свесно доспео до личне зрелости и мира; да би могао да пронађе себе, свој ритам, да свесно изговори «Господе, помилуј», да изрази своју личну реч, да проговори својим језиком, и да се на тај начин причести једним Логосом, који се предаје преко логоса (речи) других људи и створења...

Такав оквир, свет и окружење, припрема типик Цркве – неимарство живота, правила и грађевина – у коме има места за свакога поименце, и у свакој фази живота и хода његовог ка зрелости. Није типик крути калуп, који производи једноличне машине, него жива материца, која саздаје лична бића сопственог карактера, посланства и «судбине».

Црква је материца која саздаје свакога човека. Закриљује мајчинском љубављу свако створење, целокупну људску заједницу – као прошлу, садашњу и долазећу. Оживотворава и обједињује васцелу творевину, која је статична и напредујућа; која је као младо вино (=шира) вријуће у бурету, и као процеђено вино, које без престанка наставља своје врење, за још више снаге, мириса и боје. У тој заједничкој служби присиле⁶ и неприсиле; врења трагања и мирног развоја и ширења, схватамо да смо једно тело и један дух многи. Ништа се не збива без нас и без органске везе са нашим бићем и животом. Сви се хранимо свим, и сви смо одговорни за све.

¹ Св. Литургија св. Јована Златоустог, молитва Херувимске Песме.

² Види: Јн. 1, 17.

³ *Велики Молитвослов*, Поредак Петохлебнице.

⁴ Хераклит, у *Die Fragmente der Vorsokratiker*, том 1, Берлин 1951, стр. 133.

⁵ Нав. дело (стр. 51, забелешка 53), стр. 174.

⁶ Види: Мт. 11, 12.

Творачка љубав, која се излива непрестано, одржава све као украс (космос, свет): преукрашава све као украс, пројављујући задивљујућу красоту просијавајућу из васцеле творевине. То је љубав, која је све родила, све храни и пушта слободним да се уравнотежи са тежњом за животом, која се као сила скрива у њима.

Правила (типик) имају задатак да одржавају и организују животност и изобиље динамизма, који творевина Божија садржи у себи.

Стога се типик – програм, правило – не препознаје као механичко довођење у ред, које пренебрегава живот и има карактер неоправдано наметаних ограничења, него га прихватамо као правило подвига (вежбе, аскезе) и пажљиво обрезивање које поштује живот и припрема плодоношење Духа. Открива оно што је у нама, и оно што је онострано: слободу, давање простора другима и јединство; открива како се постиже зрелост и пуноћа заједно са свима Светима, и како неко бива задовољан собом возглављујући све у себи.

Правила су дакле суштинска, и у служби су суштине. Нису уобличена да би угушила живот и спонтаност човека, већ да га очисте, опробају и потврде, природно га водећи у правом смеру, који одводи у мировање и свештеност прожимања, при ком се све сажима и шири. Удаљују се и састају се на истом. Стижу тамо где не влада поредак смрти, већ обасјава светлост лица Његовог. Та неприступна светлост изнутра облицава оно што је приступачно, објављујући космичке димензије личности, и личносне димензије космоса.

Читав космос, као поредак стварања, пројављује хармонију садејства (=синергије) три личности тросунчаног Божанства. Свака људска творевина носи печат личности – творца. Носи печат свих личности, које су, на овај или онај начин, допринеле остварењу одређене творевине: иконе, створења или типика (правила, програма).

Сваки манастир има свој карактер. Сви манастири, Келије, Скитови, Отшелничке колибе, скривају у срцу свом, као центар живота, саму свету Литургију, која освећује све и свја.

Сваки кандидат за монаха може слободно да се креће и да изабере манастир у коме осећа спокојство. Док сваки манастир има правила и заједнички литургијски програм подједнак са свим манастирима, истовремено сваки манастир носи посебан карактер својих светих ктитора, неимара и предела у коме се налази. Осим ктиторског карактера сваког манастира, постоји и другачији карактер, који се са временом мења, сходно игуману и братству сабраном око њега; сходно игуману, који је духовни отац братства и поима и изражава благодат монашког живота, на свој, неизбежно лични начин.

Према томе, сваки манастир има задатак. Не онако како се на западу збива: да врши неко фрагментарно дело, да спроведе неки посао, да изда неки часопис, да организује неке школе и универзитете... него је задатак сваког манастира исти и уједно различит у сваком манастиру. Тај задатак је да помогне сваком конкретном брату да освети свој сасуд покајањем, подвигом, смирењем, љубављу, да би из њега, коначно, изникао, као цвет живота, славослов: «Слава Богу». Слава Богу што сам човек, што сам постао монах, што имам толико потенцијала, толико рана, прошао сам кроз толика искушења, и у њима упознао љубав Божију, и преко свих њих Бог ме је спасио, спасава ме, и напредујем даље, благодаћу Његовом, од боголикости ка богоподобности.

После свега тога, да ли ће монах радити у башти, у трпезарији, или у библиотеци, није толико битно. Да ли ће писати, зидати, иконописати, или појати, или не радити ништа, споља гледано – у случају занемоћности – није битно: преко свега тога што чини, или не чини, зрели монах зрачи, преноси благодат и спокојство и славословље Богу, који преплављује срце његово. Он сведочи да је Бог, из обилног милосрђа Свог, све из небића у биће привео, и све је створио веома добрим.

Стога, премда су правила свих манастира углавном иста, ипак постоји јединствено стабло типика, богослужења и поретка, истовремено сваки манастир свагда има сопствена унутрашња правила у животу и богослужењу. Свети Никодим Светогорац, који је написао *Пидалион*, кодекс Канона Цркве, када је пожелео да напише тачан типик Светогорских манастира, није успео да оствари своје дело, јер, осим познатих правила дневног, седмичног и годишњег круга богослужења, није било могуће, због особености правила, обичаја и предања сваког понаособ, саставити детаљни типик, обавезан за све манастире.

Уосталом, очигледно је да се другачије одржава живот и богослужење у једном општежитељном братству од сто монаха, а другачије у другом, од педесет, двадесет и десет монаха. Као што је другачији програм богослужења и рада једног монашког братства неке Келије са пет, три и два монаха. Такође и пустињаци, који живе и подвизавају се сваки у свом миру, немају исти програм читања, молитвеног правила, метанија, рукодеља и богослужења, него сваки, сходно карактеру, потребама и могућностима својим, формира своје лично правило, уз помоћ искусног монаха, коме отвара своје срце, говори му помисли, и

којим бива управљан да држи своје посебно лично правило молитве, читања, рада, које му помаже да напредује у тиховању, славословљу и рају слободе и збратимљења са свима у Христу.

Према томе, не изгледа неоправдана проблематика неког римокатоличког свештеника, који у свом чланку, после посете Светој Гори, изражава недоумицу: Како је могуће да Светогорци буду тако фанатично привржени Предању, и да истовремено имају такву слободу у молитви и животу?

Поредак и правила која уређују монашки живот, свакако да не личе на сређивање простора добрим распоређивањем ствари, нити на организацију касарне, у којој се врши војна обавеза. Више личе на поредак и хармоничан однос чланова породице у љубави. Личе на поредак и јединствену организацију живота живог организма; на поредак и живот дрвета, које засађено на одговарајуће тле и у погодној клими, остаје спољашње непокретно, и непрестано се креће, јер живи, сокови његови круже, и читавим својим бићем се суочава са искушењима која време носи. Од горког корена, који је дубоко у земљи, до стабла, грана и лишћа, облистаних светлошћу, формира се једно живо дрво, које цвета и, у одређено време, даје свој слатки плод.

Осећаш да су правила и канони као божанска преграда, као корито реке, које усмерава воде живота, радости и суза, да нађу пут свој, да напајају земљу, и да се на крају улију у море љубави и славословља Бога.

Доживљаваш правило и поредак у црквеној заједници, као повод да се не изгубиш у збрци и нереду самољубља: да се не удавиш, на крају, у изобиљу живота, већ да обједињујеш целину.

«Божански Оци, који су све добро заповедили», налазе се покрај тебе и преко канона и правила која су одредили, преко свог бића које су осветили. Они ти помажу, неупадљиво и стамено, да наставиш ход ка коначном достигнућу: остављању свега, свлачењу кожних хаљина, ослобађању од своје воље, губљењу и саме душе своје, да би достигао до, по благодати, налажења душе своје, која је постала једно чуло, уз безгранично твоје предавање вољи и љубави Творца свега, Бога Логоса.

Тако, из бића твог, препорођеног кроз умирање, нађеног кроз погибао, произниче, у изненађењу, неувенљиви цвет, дивљење из дубина као славословље: *Један је Свет, један је Господ Исус Христос, у славу Бога Оца. Амин.*

Са јелинског превео Дејан Ристић